

Poesilekar

Det centrala innehållet Lgr 11

Under år 7-9 ska eleven läsa skönlitteratur, varav även lyrik, för ungdomar och vuxna från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Eleven ska läsa skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor. Eleven ska öva att leda ett samtal, formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts. Eleven ska öva muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare.

Syfte

Vissa älskar poesi. Andra tycker att det är tråkigt och kanske rent av obegripligt. Många lärare tycker att det är svårt att jobba med poesi på ett sätt som engagerar eleverna. Med poesilekar kan man närma sig poesin på ett opretentiöst sätt och eleverna hinner konsumera en hel mängd poesi av bara farten. De får också kännedom om ett antal poeter.

Upplägg

Planeringen är primärt avsedd för år 8 och 9 men kan anpassas för både äldre och yngre elever. Planeringen sträcker över sex-åtta lektioner. Det går bra att plocka bort eller lägga till moment efter eget tycke och klassens behov.

Lektion 1: En introduktion

Syfte med lektionen är att introducera poesitemat. När lektionen är slut ska eleverna ha fått en förståelse för att poesi har funnits sedan urminnes tider, att poesi finns i olika former i deras egen vardag och att poesi är en variant av människans behov av att berätta och uttrycka sig. Vidare ska de ha fått en insikt om att man inte måste ”förstå” poesi. Det räcker med att uppleva samt försöka skapa mening.

Börja med att fråga eleverna hur många som läst, hört eller skrivit en dikt den senaste veckan. Troligtvis sträcker bara ett fåtal elever upp handen. Ställ samma fråga till eleverna i slutet av lektion. Förhoppningsvis har eleverna

nu vidgat sitt begrep om vad poesi är och de allra flesta medger att de hört eller läst en dikt.

Fortsätt med att skapa en förförståelse genom att se vad klassen gemensamt vet om poesi i vid bemärkelse. Samla orden på tavlan i ett ordmoln. För iPads rekommenderas appen AnswerGarden.

Visa sedan en power point med olika exempel på vad poesi kan vara. Välj olika favoriter. I slutet av dokumentet finns också en lista med förslag.

Lektion 2: Samplingsdikter

Att skriva samplingsdikter är roligt. Det brukar engagera så gott som alla elever och eleverna brukar också bli mycket stolta över resultatet. Momentet är beräknat för en lektion.

Förberedelse:

1. Låna MÅNGA diktsamlingar på biblioteket. För en klass på 30 elever behövs ca 42 böcker (det är jobbigt att transportera men på biblioteket blir de garanterat glada över höjda utlåningssiffror på poesiavdelning). Välj diktsamlingar som inte har så mycket prosapoesi. Det passar bäst om dikterna har ganska korta rader. Välj gärna poeter som kan uppfattas som lite absurda. Undvik inte diktsamlingar med fula ord eller sexuellt innehåll. Det finns en pedagogisk poäng i att eleverna får uppleva att poesi inte bara är högtravande och allvarligt utan berör livets alla aspekter. Dessa dikter brukar också vara isbrytare och generera många skratt. Förslag på poeter som fungerar bra finns i slutet av dokumentet. Välj också gärna ett par av poeterna du hade med i introduktionen.
2. Ni behöver kladdpapper, A3-papper och färgpennor som funkar på A3.

Arbetsgång

Syfte: Övningen syftar till att med enkla medel skapa bra dikter, göra eleverna bekväma med diktböcker och bekanta med ett antal poeter.

Övningen avdramatiserar även poesi och skapar en nyfikenhet på vad ett poetiskt språk kan förmedla.

1. Introducera begreppet ”sampling”.
Prata om i vilket sammanhang sampling är vanligt (Sampling, då man klipper in en bit av ett stycke i ett annat musikstycke och på så vis skapar en ljudbild eller ett beat, är en av huvudingredienserna i reggaemusiken. Sampling är också grundläggande för hiphopen och listor över vilka låtar som samplats in i en låt kan bli mycket långa. De senaste åren har sampling också blivit vanlig inom vanlig pop etc.). Passa gärna på att betona att man inte får kränka upphovsrätten. I musikvärlden får man betala dyrt för ett par sekunder av en annan låt. Det är en så stor industri att det till och med ofta är billigare att göra en hel cover av en låt än att sampla samma låt. I klassrummet är det dock helt ok att sampla dikter utan poeternas tillstånd. Dock ska poeternas namn anges.
2. Dela in eleverna i grupper om max 4-5 elever i varje grupp. Varje grupp ska ha sju diktböcker, ett kladdpapper samt ett A3 papper.
3. Gruppen ska utse en sekreterare.
4. En elev i gruppen ska ta en bok ur högen. Sedan ska hen blunda, öppna boken och peka på en rad. Sedan får hen titta och läsa raden högt för de andra i gruppen. Sekreteraren skriver ner raden, samt antecknar poetens namn i en separat lista. Man måste ta den rad som man pekar på, man får så att säga inte göra om och göra om för att hitta en så bra rad som möjligt.
5. Sedan får nästa elev göra samma sak. Alla i gruppen ska ha blundat och pekat minst en gång. Om någon råkar peka på en tom sida får hen göra om.
6. Dikten ska ha sju rader.
7. När dikten är klar ska gruppen byta bokhög med en annan grupp. (Det kan vara smidigt att ha en extra bokhög redo ifall grupperna tar olika lång tid på sig.) Gruppen ska göra om samma sak igen så att den har två färdig samplingsdikter.
8. Gruppen ska enas om vilken av de två dikterna de tycker är bäst. Den ska de skriva ner på A3-pappret. Alla poeters namn ska anges efter dikten, liksom elevernas namn. Innan lektionen är slut ska alla grupper läsa sin dikt högt för hela klassen. De ska också läsa

poeternas namn högt (svårare än man tror, särskilt för elever som inte har svenska som modersmål).

9. Sätt upp dikterna i klassrummet. De kommer att läsas många gånger.

Tips

Det brukar oftast vara en grupp per klass som frågar om de får ändra i dikten. Be dem motivera varför. Om de har ett bra argument kan de ändra på radernas ordningsföljd, men inte gärna börja ändra ord och innehåll i de enskilda raderna.

Det är inte ovanligt att en grupp fuskar genom att söka efter särskilt intressanta eller provocerande meningar. Så länge de håller tidplanen kan man förslagsvis se genom fingrarna med detta. Poesin bör ju få vara lite anarkistisk och rebellisk, det gör den mer spännande. Ryktet om att de skrivit en vågad dikt sprider sig rätt fort och kompisar från andra klasser kommer in och läser (och passar samtidigt på att läsa de andra dikterna också).

Försök hitta så många möjligheter som möjligt till att kort berätta något om poeterna de använder. Alla fakta stannar inte kvar i medvetande men det kan generera bra samtal och de känner till fler poeter vid senare moment.

Mervärde

När denna övning fungerar som bäst brukar eleverna känna igen poeter från introduktionen. De fattar snabbt tycke för vissa böcker och tipsar varandra om vilka diktböcker som är roliga att sampla ur och man kan höra repliker som ”ta högen som har Tranströmer” eller ”kolla här vad Åsa Ericsson skriver”. De känner igen dikter och poeter vid senare arbetsmoment.

Lektion 3: Poesibingo

Syfte: Övningen syftar till att på ett lekfullt sätt träna eleverna att både lyssna uppmärksam samt att tillägna sig en stor mängd poesi.

Förberedelse:

1. Välj ut dikter du vill läsa högt och sätt en klisterlapp för att lätt hitta tillbaka till dikterna. Välj ett till två ord från varje dikt som du

skriver i en ordlista. Du behöver ca 35-40 ord. Välj olika sorters ord, känslosamma, neutrala, vackra, fula, provocerande, galna, absurda, poetiska etc. Ju roligare ord, desto roligare blir övningen. Är dikterna långa kan man läsa ett par verser.

3. Gör bingobrickor om 25 rutor med hjälp av diagramfunktionen i Word. Rutorna ska vara tillräckligt stora för att eleverna ska kunna skriva in ett ord i varje ruta. Det brukar vara lagom med två bingobrickor per A4.

Arbetsgång

1. Dela ut ordlistor, bingobrickor och ge instruktioner. Ge eleverna lite tid att slumpmässigt skriva in ett ord i varje ruta på brickan.
2. Läs dikterna högt. Elevernas uppgift är att lyssna uppmärksamt. När de hör ett ord de har på sin bricka ska de kryssa för det ordet. Det är bara ordet i den formen som det läses som är giltigt. Har eleven skrivit av "moln" från ordlistan gills inte formen "molnen" osv. Den elev som först har en rad ska skrika bingo. Sen kan man köra två rader, tre rader och slutligen hel bricka. Be eleverna som fått bingo läsa högt vilka ord de kryssat för.

Tips

För att undvika att det blir ett surr av frågor kring vilka ord som lästes etc är det bra att inledningsvis vara tydlig med att det inte bara handlar om att ha rätt bingorad för att vinna utan att man också måste vara tyst och uppmärksam för att höra orden. Man får inte fråga efter varje dikt om ens ord var med.

Mervärde

Om du läser några av de dikter som du hade med i introduktionen, samt använder samma samlingar som under samplingsövningen får eleverna chans att känna igen en poet de använt eller som ni talade om första lektionen.

Lektion 4: Spoken word, estradpoesi och poetry slam (1-2 lektioner)

Syfte

Muntlig poesi har funnits i årtusenden och var bland annat viktig i det antika Grekland. I dag är muntlig poesi en växande genre. Övningen syftar till att göra eleverna förtrogna med muntlig poesi, också kallat estradpoesi eller spoken word. Det går även att tävla i estradpoesi i en så kallad poetry slam. Mest känt är SM i poetry slam.

Arbetsgång:

1. Gå igenom estradpoesi, spoken word och poetry slam. Det går även bra att inkludera rap. Om du är osäker på vad poetry slam är kan du läsa mer på wikipedia. Där hittar du också lista över samtliga svenska mästare. På sidan www.poetryslamsm.se hittar du också information. Sök fram egna favoriter och poeter du tror passar din klass på Youtube. Du kan också söka på "Def Jam Poetry" på Youtube. Då hittar du klipp från en amerikans TV-show med spoken word ledd av rapparen och skådespelaren Mos Def. Många kända rappare har också gästat Mos Defs program och framfört poesi.
2. Arrangera en cover slam. Det kan vara otäckt att slamma med egna dikter, men det inte lika nervöst att läsa andras dikter. Låt de elever som vill tävla välja en dikt var som de sedan ska läsa högt. Ge dem några minuter att öva för sig själva. Dela under tiden in resterande elever i jurygrupper. Varje jurygrupp ska poängsätta varje framförande. Poängskalan är mellan 0.0 och 10.0. Agera gärna själv som kalibreringspoet med en eller två dikter först så att grupperna får chans att känna hur det känns att sätta poäng. I första omgången deltar alla tävlande. De fyra bästa går vidare till nästa omgång. Om ni har tid kan de byta dikter, men enklast är att köra med samma dikter. De två bästa går vidare till final. Innan lektionen är över har ni en vinnare i cover slam.

Tips

Betona gärna att det är mycket modigt att läsa inför hela klassen. Alla uppläsare är redan vinnare. Uppmuntra också applåder efter varje framförande.

Lektion 5: Tidslinje

Syfte

Eleverna får läsa poesi från olika tidsepoker. De får ta ställning till och diskutera språk, form och innehåll. De får också öva högläsning.

Förberedelse

Välj ut ca 20 dikter från litteraturhistorien. Börja gärna med Sapphos Gudars like och sluta med en samtida dikt. Om dikterna är långa kan du välja första versen. Skriv av dikterna, klipp ut och laminera var för sig. Klistra fast magnetfilt på baksidan. Rita en tidslinje på vita tavlan med respektive dikts årtal. Kopiera upp årtalen utan anknytning till dikter eller poeter. Facit med poeternas namn och dikterna tillkomstår behåller du själv.

Arbetsgång

Dela in klassen i grupper. Dela ut dikterna slumpmässigt så varje grupp får ungefär lika många var och ge dem en årtalslista. Varje grupp ska läsa dikterna högt inom gruppen och resonera sig fram till när de tror dikten är skriven. När alla grupper är klara får en grupp i taget gå fram till tavlan, läsa sina dikter högt, placera dem ovanför ett årtal och motivera varför de placerar den just där. När alla dikter är utplacerade går ni tillsammans igenom vilka som hamnat rätt respektive fel. Diskutera gärna språk, form, innehåll och berätta vem som skrivit.

Lektion 6: Eget skrivande (1-2 lektioner)

Syfte

Eleverna ska skriva egna dikter och gärna läsa dem högt inför klassen.

Arbetsgång

Gör en eller två gemensam skrivövning. Sedan får varje elev skriva individuellt. Utgångspunkt bör vara att alla läser minst en egen dikt högt för klassen, men det bör naturligtvis inte vara något tvång. Tips på skrivövningar hittar du i böckerna ”Till dig en blå tussilago – Att läsa och skriva lyrik i skolan” och ”Prova poesi” av Lars Wolf. En annan bra inspirationsbok är Daniel Boyacioglus bok ”Poesi Direkt”.

Tips

Utlys en poesitävling på skolan. Förankra först hos alla svensklärare. Bäst resultat får man om alla får möjlighet att skriva dikt på skoltid. Utse en jury

som väljer de vinnande bidragen. Var generösa och premiera flera dikter per årskurs. Gör en antologi med alla vinnardikter.

Tips på poeter som är bra att arbeta med

Johannes Anyuru

Daniel Boyacioglu

Charles Baudelaire

Karin Boye

Chalrles Bukowski

Gunnar Ekelöf

Åsa Ericsson

Yahya Hassan

Sofia Rapp Johansson

Bodil Malmsten

Göran Palm

Agneta Pleijel

Göran Sonnevi

Wisława Szymborska

Edith Södergran

Tomas Tranströmer

Sonja Åkesson

Bruno K. Öjer

Sapfo

Nelly Sachs